

Motion till riksdagen 2005/06:Ub555

av **Torsten Lindström m.fl. (kd)**

Gymnasieskolan

1 Sammanfattning

Under 1990-talet genomgick gymnasieskolan stora förändringar. Redan tidigt kom tecken på att den nya gymnasieskolan inte blev så bra som förväntats. Det individuella programmet som var tänkt som en tillfällig lösning utvecklade sig till gymnasieskolans näst största program. År 2007 är det dags för nästa reform, då missgreppen ska åtgärdas.

Kristdemokraterna anser att målet för gymnasieskolan ska vara att ge eleverna kunskap som går att bygga vidare på. För att det ska vara möjligt krävs valfrihet och en trygg miljö. Genom möjlighet att specialisera sig ökar elevernas motivation. Olika intressen och olika fallenhet kan tas tillvara i teoretisk gymnasieutbildning, yrkesutbildning eller lärlingsutbildning. Den gemensamma värdegrunden är en viktig förutsättning för en framgångsrik skola. Samtal om etiska frågor måste genomsyra skolans dagliga verksamhet.

Fel! Okänt namn på

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	1
2	Innehållsförteckning.....	2
3	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
4	Inledning.....	5
4.1	Tryggheten i värdegrunden.....	5
4.2	Gymnasieutbildning för alla	6
4.3	Se människan – riv gamla och nya murar.....	7
5	En gymnasieskola för kunskap	7
5.1	Helhetsperspektiv på utbildning	8
5.2	Behörighetskrav till gymnasieskolan.....	8
5.3	Betyg	8
5.4	Betyg som urvalsinstrument för högre utbildning	9
5.5	Nationella prov	10
5.6	Historia och religion	11
5.7	Moderna språk.....	11
5.8	Företagarprogram	12
5.9	Utbildning i privatekonomi.....	12
5.10	Läraren.....	12
5.11	Gymnasieexamen	13
5.12	Högskolebehörighet.....	13
6	En gymnasieskola med valfrihet.....	14
6.1	Frisök.....	14
6.2	Inackorderingstillägg.....	14
6.3	Fristående skolor	15
6.4	Ett kristdemokratiskt krav: gymnasial lärlingsutbildning	15
6.5	Yrkeshögskola.....	17
6.6	Yrkesutbildningsdelegationen – ett stöd?	17
7	En gymnasieskola med trygghet.....	18
7.1	Höjt studiemedel.....	18
7.2	Kommunernas ansvar	18
7.3	Det individuella programmet.....	18
7.4	Elever med behov av särskilt stöd	19
7.5	Modersmålsundervisning.....	19
7.6	Elevhälsan	20
7.7	Sex- och samlevnadsutbildning	20
7.8	ANT-utbildning	20
7.9	Elevinflytande.....	21
7.10	Nollning.....	22
7.11	Mobbning	22
7.12	Ansvarskontrakt ger trygghet	23
7.13	Trygghet och arbetsro i skolan	23
7.14	Skolledning.....	24
8	Skolans organisation.....	25
8.1	Genomförande, uppföljning och utvärdering	25

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att varje skola i sin kvalitetsredovisning skall redogöra för hur arbetet med värdegrundsfrågorna fungerar och utvecklas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att bryta den könsmässiga och sociala snedrekryteringen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om insatser för att i gymnasieskolan skapa en modern bild av högskolestudier.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i samtliga ämnen utveckla kunskapssynen i enlighet med läroplanen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att staten skall stimulera samverkan mellan kommunernas gymnasieskolor.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att behörighetskraven till de olika programmen i gymnasieskolan skall kunna variera.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av fler steg i betygssystemet.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en övergång från kursbetyg till sammanvägda ämnesbetyg skall ske.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nationella prov.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om särskilda insatser i gymnasieskolan för att upplysa om kommunismens illdåd mot mänskligheten.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att omfattningen av historieämnet inte får minska då det nya kärnämnet införs.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utveckla religionskunskapsämnet.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka de moderna språkens ställning i gymnasieskolan.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att religion som karaktärsämne inte får mindre utrymme i den nya timplanen för gymnasieskolan.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett nytt nationellt program med speciell inriktning på företagande och entreprenörskap.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta utreda hur privatekonomiska kunskaper bättre skall kunna erhållas i gymnasieskolan.

Fel! Okänt namn på

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om grundläggande högskolebehörighet.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om inrättandet av gymnasieexamina med olika inriktning.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om frisök.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om friskolor.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att möjliggöra för fristående skolor att bedriva individuellt program.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att införa ett lärlingsprogram i gymnasieskolan.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om det individuella programmet.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att elevernas behov av särskilt stöd skall tillgodoses.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om rätten till modersmålsundervisning i gymnasieskolan.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om elevvårdens betydelse.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om sex- och samlevnadsundervisningen.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om ANT-utbildningen.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en lagstadgad miniminivå för elevinflytande.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om utarbetande av måldokument för elevinflytandet.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att elevrådsarbete skall anges som merit i slutbetyget från gymnasieskolan.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om möjlighet att ingå i volontärverksamhet inom ramen för det individuella valet.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om upprättandet av ansvarskontrakt i gymnasieskolan.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om utvecklingssamtal med föräldrar.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att stärka rektors roll som pedagogisk ledare.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om lokala styrelser för gymnasieskolor.
37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen bör uppdra till Skolverket att göra en uppföljning av såväl de kvalitativa som de ekonomiska effekterna av gymnasie-reformen.

4 Inledning

Kristdemokraterna arbetar för ett samhälle där ingen hålls tillbaka och ingen lämnas efter. Därför verkar vi för en gymnasieskola där fokus sätts på kunskap, ansvar och trygghet. Tillsammans kan lärare och övrig personal, elever, föräldrar och politiker skapa en gymnasieskola för framtiden. Gymnasieskolan behöver utvecklas och kvaliteten höjas, så att fler elever når målen och får de kunskaper som krävs för personlig utveckling, aktivt deltagande i ett demokratiskt samhällsliv, ett utvecklande arbetsliv, vidare studier och ett lärande under hela livet.

Gymnasieskolan är den skolform som genomgått de största strukturförändringarna under de senaste tio åren. En rad reformer i program- och inriktningsstrukturen har genomförts och även betygssystemet har förändrats. I dag börjar de allra flesta, långt över 90 procent av varje årskull, i gymnasiet. I gymnasieskolan förbereds eleverna inför de sista stegen ut i vuxenlivet. Där läggs grunden för vidare studier eller yrkesarbete. Samtidigt har gymnasieskolans utbildningar blivit allt mer homogena. Skillnaderna mellan de olika programmen minskar och de teoretiska kraven ökar. Det har lett till att många elever slås ut och att andra inte lär sig det de ska. I dag lämnar var fjärde gymnasieelev skolan utan fullständiga betyg och det individuella programmet har blivit skolans näst största. Kristdemokraterna menar att Socialdemokraternas kunskapsmässiga likriktning strider mot tanken att varje individ ska kunna nå sin fulla kapacitet. Gymnasieskolan måste bestå av två tydliga och likvärdiga delar: mer teoretiskt inriktade program och mer yrkesinriktade program, där lärlingsprogrammet ska vara en del.

År 2004 presenterade Socialdemokraterna sin gymnasieproposition, som innehöll elva huvudförslag. Kristdemokraterna hade då redan drivit flera av förslagen i propositionen under en följd av år. Det gällde till exempel att uppgradera yrkesutbildningarna och utveckla en genuin lärlingsutbildning, att införa en gymnasieexamen och att göra historia till kärnämnä. Dessvärre saknades det helhetstänkande som är nödvändigt för att kvalitetssäkra hela utbildningssystemet. Sammantaget var gymnasiepropositionen en besvikelse. Skarpa förslag saknades, stushöjningen för yrkesprogrammen försköts till utredningar och det individuella programmet fick vänta minst två år på förbättringar. **Eleverna och personalen förtjänar bättre än så. I föreliggande motion presenterar Kristdemokraterna sin politik för gymnasieskolan baserad på tre begrepp – kunskap, valfrihet och trygghet.**

4.1 Tryggheten i värdegrunden

En gemensam värdegrund är nödvändig för att ett mångfasetterat samhälle i ständig förändring ska hålla samman och ha förutsättningar för en god utveckling. Avgörande är att värdegrunden, som det framgår av läroplanen för gymnasieskolan, förankras i en god etik. Skolans värdegrund finns formulerad i de av riksdagen antagna läroplanerna för grundskolan och de frivilliga skolformerna. Den värdegrund som ska gestaltas i skolan inbegriper männi-

Fel! Okänt namn på

skolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta. I överensstämmelse med den etik som förvalts av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom att den högre utbildningen uppmuntrar till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.

Skolan måste skilja mellan frågor av objektiv karaktär, där eleven själv har att bilda sig en uppfattning och frågor där skolan ska förmedla tydliga gemensamma värden. Till den första kategorin hör politisk uppfattning och religiös tro. I den delen ska skolans undervisning vara objektiv. Till den senare hör demokrati samt gemensamma normer och värderingar för vår samlevnad med andra människor. I den delen ska skolan spela en aktiv roll i förmedlandet av goda värden. Samtal kring moraliska dilemman, om vad som är rätt och fel, ska genomsyra skolans dagliga verksamhet. Det måste ske inom samtliga ämnen. Skolan måste ge alla elever särskild kännedom om kristendomens betydelse för att förstå vårt kulturarv. Till skolans uppgift hör att förmedla en insikt om att kulturarv inte är något beständigt, utan att det utvecklas och berikas i mötet med nya kulturer. Tryggheten att känna sin egen värdegrund underlättar mötet med människor av andra uppfattningar. Skolan bör hjälpa eleverna att hitta sin egen identitet och att öka förståelsen för andra. Intresset för existentiella frågor är stort bland ungdomar. Gymnasieskolan bör ge eleverna verktyg för att bearbeta sina tankar kring livsfrågorna. Genom att öka förståelsen för och kunskapen om den egna och andras kulturer motverkas främlingsfientlighet, rasism och segregation. Käran måste vara alla människors lika värde, oavsett ursprung.

Kristdemokraterna var kritiska till att ingenting nämndes om skolans värdegrund i gymnasiepropositionen (2003/04:140 Kunskap och kvalitet – elva steg för utvecklingen av gymnasieskolan). En tydlig värdegrund är avgörande för att trygghet och arbetsro ska råda i skolan. Kristdemokraterna anser därför att ett aktivt värdegrundsarbete måste bedrivas i gymnasieskolan. Att arbeta med värdegrunden på ett medvetet sätt är så viktigt och grundläggande för samhället att varje gymnasieskola i sin kvalitetsredovisning bör redogöra för hur arbetet går till.

4.2 Gymnasieutbildning för alla

Idag har alla vuxna som saknar grundläggande utbildning, det vill säga utbildning motsvarande grundskolenivå, laglig rätt att komplettera i vuxen ålder. Det är en mycket viktig lagstiftning, men långt ifrån tillräcklig. I enlighet med den så kallade Kunskapslyftskommitténs förslag *Kunskapsbygget 2000 – Det livslånga lärandet* SOU 2000:28 anser vi att alla medborgare bör få rätt till minst gymnasieutbildning. Gymnasieutbildningen faller inte under skolplikten men att ha en gymnasieutbildning är en självklarhet och nödvändighet inom de flesta yrken idag. Att ge alla vuxna rätt till utbildning på gymnasienivå är av stor betydelse för den enskilde men också för samhället. Vi anser därför att rättigheten till utbildning för vuxna bör utsträckas och gälla inte

bara grundläggande utbildning utan även utbildning på motsvarande gymnasienivå. Vi utvecklar våra tankar i en separat motion om vuxnas lärande.

4.3 Se människan – riv gamla och nya murar

Fortfarande finns murar i skolan. Eleverna gör i hög grad sina val i enlighet med kända sociala och könsmissiga mönster. Gymnasieskolan präglas fortfarande av en stor snedfördelning både vad gäller sociala grupperingar, kön och studieresultat, och stora ansträngningar behövs för att bryta de traditionella mönstren. Kön är fortfarande en tydlig faktor vid val av gymnasieprogram. Männerna dominerar bygg-, el-, energi-, fordons-, industri- och teknikprogrammen, medan kvinnorna dominerar hantverks-, omvårdnads- samt barn- och fritidsprogrammet. Socialdemokratins skola har lett till högre murar.

Att ungdomar som är barn till tjänstemän huvudsakligen väljer vissa program, medan ungdomar vars föräldrar är arbetare oftast väljer andra lägger grunden för den sociala snedrekryteringen till högskolan. I arbetet för att minska snedrekryteringen, såväl social som genusbestämd, spelar studie- och yrkesvägledarna en viktig roll. Det är av stor betydelse att de stöder och uppmuntrar elever som vill göra otraditionella val. Elevgrupper med bred sammansättning där eleverna har olika bakgrund, kön och perspektiv stimulerar och underlättar lärandet. För att möjliggöra detta är det viktigt med långsiktiga strategier för att skapa en modern bild av högskolestudier. Det krävs målmedvetna satsningar för att nå grupper som traditionellt inte läser vidare på högskolenivå. Det kompetenskrav som finns för studie- och yrkesvägledare måste behållas om de ska klara de växande krav som kommer att ställas på dem.

5 En gymnasieskola för kunskap

Kristdemokraterna menar att den mest centrala uppgiften för gymnasieskolan självklart ska vara att ge eleverna de kunskaper de behöver för livet. Då krävs en insikt om att kunskap är ett mångfasetterat begrepp. I dag fortsätter i stort sett samtliga elever till gymnasieskolan. Det ställer krav på såväl gymnasieskolans organisation som undervisningsmetoder. Utformningen av gymnasieskolan ska ta hänsyn till elevers skilda behov och intressen. Alternativa yrkes- och lärlingsutbildningar ska erbjudas den praktiskt intresserade eleven. I läroplanen för gymnasieskolan definieras kunskap övergripande såsom fakta, förståelse, förtrogenhet och färdighet. Denna kunskapssyn behöver utvecklas ännu mer i skolans alla ämnen. På så sätt stimuleras elevernas utveckling mer än i en statisk faktafixerad skola.

Fel! Okänt namn på

5.1 Helhetsperspektiv på utbildning

Kristdemokraterna efterlyser ett paradigmskifte när det gäller synen på utbildning. Människan, inte institutionerna, måste stå i centrum. Samarbetet mellan grund- och gymnasieskolan samt gymnasieskolan och högskolan behöver utvecklas. En gemensam utgångspunkt i elevens bästa krävs så att nödvändig information kan föras över och samverkan underlättas. Det är angeläget att skapa kontaktytor mellan skolformer, till exempel genom gemensam kompetensutveckling. Studie- och yrkesvägledare är en viktig länk i arbetet med att överbrygga klyftorna mellan olika utbildningsnivåer. Regeringen bör återkomma med förslag om samverkan mellan de olika nivåerna för att underlätta för eleverna att få sammanhang och överblick över sin utbildning.

5.2 Behörighetskrav till gymnasieskolan

I dag är det ett grundläggande behörighetskrav för antagning till gymnasieskolan att eleven har godkänt i svenska, engelska och matematik. Det är förvisso riktigt att kunskaper i dessa ämnen krävs för livet i kunskapsområdet. Men också förkunskaper i andra ämnen kan i praktiken vara nödvändiga för att klara studierna i gymnasieskolan. Kristdemokraterna föreslår därför att en modell införs vari behörighetskraven till de olika programmen i gymnasieskolan varierar. Regeringen bör vid genomförandet av förändringarna i gymnasieskolan uppdraga till Skolverket att utarbeta föreskrifter för antagning med denna utgångspunkt.

5.3 Betyg

Betyg handlar om att ge eleverna återkoppling på det arbete de lagt ner. Det är viktigt att betygen som komplement till de utvecklingssamtal som ska ske mellan lärare och elever i samtliga kurser ger eleverna ett kvitto på uppnådda kunskaper i förhållande till kunskapsmålen. Betygen ger också en viktig beskrivning av elevernas kunskaper för föräldrar, potentiella arbetsgivare och utbildningsinstanser. Självklart ska betygen sättas så att de beskriver elevens hela kunskapsmassa sett utifrån den kunskapssyn som enligt läroplanen ska råda i gymnasieskolan.

I ett mål- och kunskapsrelaterat system är betyget ett kvitto på dokumenterad kunskap. Det får inte vara för långt mellan stegen i betygsskalan om betygssystemet ska medverka till att motivera eleven att försöka uppnå nästa steg. Om instrumentet är alltför trubbigt mäter det inte heller det som det är tänkt att mäta och informationen som betygen ska ge blir därigenom bristfällig. Dagens system bör därför kompletteras så att det får sex steg.

Utvärderingar har visat att en oproportionerligt stor del av undervisningstiden för en kurs används för kunskapskontroll. Enligt Skolverkets utvärderingar förlitar sig lärare i hög grad på skriftliga prov för att bedöma elevernas kunskaper. För många elever innebär de många proven en ökad stress. Läro-

planen för gymnasieskolan är tydlig: Läraren ska vid betygssättningen utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen, beakta även sådana kunskaper som en elev tillägnat sig på annat sätt än genom den aktuella undervisningen, beakta såväl muntliga som skriftliga bevis på kunskaper och göra en allsidig bedömning av kunskaperna och därvid beakta hela kursen. Skolverket bör ges i uppdrag av regeringen att utforma fler examinationsformer.

Betygssättningen har varit föremål för Skolverkets kvalitetsgranskning. Utbildningsinspektörerna pekade på brister vad gäller likvärdighet och rättvisa samt betonade behovet av fortbildning och insatser i frågor som rör hur styrdokumentet ska förstås och tolkas. Erfarenheterna visar både positiva och negativa effekter av kursutformningen och kursbetygen. Till det positiva hör att eleverna snabbt får återkoppling och därmed kan bli mer motiverade i sina studier eller vid behov snabbt få stöd, att kurserna är lätta att bygga på och att det är förhållandevis lätt att byta program och skola. Elever upplever också att det är positivt att de kan lägga avklarade kurser bakom sig. De nackdelar som redovisas i kvalitetsgranskningen är främst att många små kurser gör att gymnasieutbildningen upplevs som fragmentiserad, att helheten går förlorad och att progressionen i elevernas kunskaper blir osynlig. Ett misslyckande i början av studierna följer eleverna och syns i slutbetyget, även om kunskaperna fördjupas och breddas i senare kurser.

I den kursutformade gymnasieskolan sätts betyg på varje kurs. En elev som lämnar gymnasieskolan med ett fullständigt slutbetyg har i genomsnitt ett trettiotal kursbetyg samt betyg i projektarbete. En elev kan till exempel ha upp till sex betyg i matematik. Betygssättningen i enskilda kurser har visat sig vara stressande för eleverna och helheten och fördjupningen i kunskaperna riskerar att gå förlorade. I likhet med vad regeringen till slut föreslagit anser Kristdemokraterna att en övergång från kursbetyg till ämnesbetyg bör ske. I stället för regeringens förslag att ämnesbetyg sätts vid slutet av studierna så förespråkar Kristdemokraterna en modell där betyg sätts efter varje avslutad kurs och att kursbetygen sedan vägs samman till ett ämnesbetyg. Detta ämnesbetyg viktas sedan mot andra ämnesbetyg utifrån de ingående kursernas svårighetsgrad och poängtal för att få fram ett medelvärde i slutbetyget.

5.4 Betyg som urvalsinstrument för högre utbildning

För att ha grundläggande behörighet att söka till högskolan krävs i dag godkänt betyg i 90 procent av samtliga kurser. Detta kan ses som ett kvantitativt krav och stämmer inte med det målrelaterade kurssystemet. Det sker ingen viktning av olika kursers betydelse för högre utbildningar. Kristdemokraterna har pekat på problemet med betygsräkning när det gäller urvalsreglerna. I dag söker eleverna på snittpoängen till högskolan, vilket medför en risk att eleverna i sina val av kurser väljer sådana, där det anses lättare att få bra betyg. Traditionella kunskapsämnen som anses som svåra, exempelvis språk, riskerar att prioriteras ned.

Fel! Okänt namn på

Kristdemokraterna har tidigare krävt en uppstramning av kurser och betyg, sedan det visat sig att eleverna i gymnasieskolan utnyttjar systemet till att enklare skaffa sig tillträde till högskolan. Vi menar att det är angeläget att de blivande studenterna har så goda förkunskaper som möjligt, både i de ämnen som de vill studera och i ämnen som är relevanta för den sökta utbildningen. Tillträdesutredningen har en del förslag när det gäller viktning av betyg som Kristdemokraterna stöder. Utöver det vill Kristdemokraterna föreslå att mer avancerade kurser ges ett högre meritvärde än mer grundläggande kurser. Detta säkerställer att gymnasiestudenterna har det kunskapsdjup och den studievana som möjliggör en smidig övergång till högskolan. Då gymnasiepropositionen presenterades föreslog Kristdemokraterna att regeringen skyndsamt skulle återkomma med en proposition om tillträde till högskolan. Så har inte skett. Inte heller i högskolepropositionen våren 2005 fanns sådana förslag. Kristdemokraterna i samarbete med övriga partier i Allians för Sverige har under hösten föreslagit en ny modell för att premiera relevanta kurser. Vi utvecklar vårt resonemang i vår motion med anledning av proposition 2004/05:162 Ny värld, ny högskola.

5.5 Nationella prov

För att få vägledning när det gäller bedömning av kunskaper fyller de nationella proven en viktig funktion men de kan också ses som hjälp för den enskilde elevens egen utvärdering av sitt arbete. Kristdemokraterna anser att nationella prov ska genomföras i samtliga kärn- och karaktärsämnena. Endast lokala kurser ska vara undantagna från nationella prov. Det diagnosmaterial och de prov som ingår i det nationella provsystemet ska dels kunna användas för att ta reda på elevens starka och svaga sidor, dels kunna hjälpa läraren vid en bedömning av om uppställda mål har nåtts och som ett stöd inför betygssättningen. Nationella prov ska få en viktig uppgift att fylla som styrinstrument för en likvärdig betygssättning i hela landet. De nationella proven ska utformas på så sätt att elevens alla kunskaper kan prövas.

I september 2005 presenterade Skolverket två rapporter som visade att de nationella proven missgynnar elever på yrkesprogram och med en annan bakgrund än svensk medelklass. Undersökningarna visade också hur lärarna lägger sin undervisning på olika nivåer beroende på om de ska undervisa elever på studieförberedande program eller på yrkesprogram. De nationella proven ska nu göras om. Kristdemokraterna anser att upplägget i gymnasieskolans kärnämnen bör variera beroende på program, men att de däremot inte ska ha olika svårighetsgrad beroende på om provet är avsett för ett yrkesprogram eller ett studieförberedande program. Skolverket måste ha denna utgångspunkt i revisionen av de nationella proven.

5.6 Historia och religion

Kunskapen om våra historiska rötter har i dag dokumenterade brister. Historia som eget ämne ingår endast i de natur- och samhällsvetenskapliga programmen. Detta är mycket allvarligt eftersom historia är en viktig del av vårt kulturarv. Kristdemokraterna menar att den nuvarande situationen är oacceptabel och har därför drivit kravet att historia bör bli ett kärnämne. Det nya kärnämnet får inte leda till en försämring av historiekunskaperna för de elever som i dag läser historia i gymnasieskolan. Vidare bör det slås fast att de 50p som den nya kärnämneskursen i historia kommer att omfatta inte får reducera blocket av kärnämneskurser. Dessa poäng ska i stället tas från det poängantal som det individuella valet nu förfogar över.

Eleverna har visat särskilda brister i kunskaperna om 1900-talets historia. De flesta ungdomar har goda kunskaper om nazisternas brott under andra världskriget men det är betydligt färre som känner till de brott mot mänskligheten som genomförts av kommunistiska regimer över världen. Händelserna under 1900-talet har varit av avgörande betydelse för vårt samhälle. Undervisningen om 1900-talets historia med fokus på de samhällsförändringar som rör idéhistoria, ideologier, kultur och migration måste därför prioriteras.

Religionskunskapens roll som kärnämne bör utvecklas. Ämnet är en naturlig förankringsbas för värdegrundsarbetet. Precis som svenskämnet behövs för svensk kunskaperna krävs ett religionsämne som både fokuserar kunskaper om olika religiösa traditioner och samtidigt stimulerar elevernas arbete med en egen livssyn. Samtidigt kan inte kristendomens betydelse som bas för svensk kultur och tradition överskattas. Skolan har en uppgift att ge alla elever kännedom om vårt kulturella arv. Kristdemokraterna anser därför att kristendomen bör ha en särställning i religionsundervisningen. För att uppfylla dessa mål anser Kristdemokraterna att religionsämnet måste ha en stark ställning. Kristdemokraterna förutsätter att religion som karaktärsämne inte får ett mindre utrymme i den nya timplanen för gymnasieskolan.

5.7 Moderna språk

Den nuvarande kursutformningen av gymnasieskolan tycks ha inneburit att många elever valt bort språk. Kristdemokraterna ser med oro på denna utveckling. Språkkunskaper i fler språk än engelska är avgörande för rörligheten i Europa, såväl för arbete och studier som för resor och handel. Språkkunskaper bidrar också till att utveckla förståelse, respekt och tolerans för andra kulturer. Det är därför önskvärt att fler elever utvecklar och fördjupar sina språkkunskaper.

Språk anses vara ett svårt ämne i skolan. Det tar tid att uppöva sin språkfärdighet. Därför är det viktigt att stimulera språkstudier genom hela skolgången. Kristdemokraterna har tillsammans med allianspartierna förslag som stärker språkens ställning i gymnasieskolan.

Fel! Okänt namn på

5.8 Företagarprogram

Kristdemokraterna anser att det i samarbete med näringslivet borde inrättas ett nationellt program med speciell inriktning på företagande och entreprenörskap. Ett sådant program bör inrikta sig på samarbete mellan små, medelstora och stora företag inom samhällets alla sektorer. I ett företagsinriktat program måste tonvikt läggas på elevernas kreativitet och kapacitet att planera och genomföra egna projekt.

5.9 Utbildning i privatekonomi

I gymnasieskolan måste finnas utbildning i privatekonomi. Konsumentfrågor, kredit och finansväsende, sparande, hur skatter och avgifter fungerar, pensionsfrågor samt grundläggande utbildning i kalkylering och redovisning är några områden som borde tas upp i en sådan utbildning. Grundläggande juridiska kunskaper ska också tillföras, såsom avtalsrätt. Det är ett rimligt mål att varje gymnasieelev ska begripa ett hyreskontrakt och ett avbetalningskontrakt när han eller hon lämnar gymnasiet.

Konsekvenserna för att införa ytterligare ämnen i gymnasieskolan är bland annat ökade kostnader för skolan och ytterligare tillägg till en redan stor kunskapsvolym som ska läsas in. Kristdemokraterna anser därför att frågan om hur privatekonomin bättre ska kunna införas i gymnasieskolan bör genomlysas i en utredning.

5.10 Läraren

Ohälsa och stress har ökat bland lärare under 1990-talet och lett till lärarflykt. Som huvudmän för de flesta svenska gymnasieskolor har politiker ett stort ansvar för att ge lärarna sitt stöd och för att förbättra situationen. För att gymnasieskolan ska vara en attraktiv arbetsplats krävs att kommunerna satsar på personalen. Det måste finnas en större flexibilitet när det gäller utformandet av tjänster så att lärare kan kombinera sin undervisning med till exempel forskning. En rejäl satsning på lärarnas löner, fortbildningsmöjligheter och arbetsmiljö måste ingå i alla skolsatsningar.

En avgörande uppgift är att utforma lärares arbete så att lärare får vara lärare. I dag belastas lärarna av en stor mängd administrativa och sociala uppgifter som tar tid och kraft från undervisningen. Genom att till exempel kuratorer och psykologer finns tillgängliga på skolorna kan lärarrollen också bli tydligare. Dessa förändringar är nödvändiga för att fler lärare ska fortsätta i yrket och för att locka nya människor att bli lärare. Genom att införa en särskild yrkeslegitimation för lärare anser vi att lärarens yrkesroll och status kan stärkas. För att erhålla legitimation ska det ställas krav på såväl utbildning som ett gott yrkesetiskt förhållningssätt. Kristdemokraterna föreslår en ny tjänstestruktur och lärarutbildningsstruktur i vår motion Ledande lärare.

Det är också viktigt att lärarna får tillräcklig kompetensutveckling för att kunna göra ett bra arbete. I dag tvingas lärare acceptera att genomföra en stor del av kompetensutvecklingen på sin fritid. Det är orimligt. Alla lärare ska ha rätt till en individuell, skriftlig plan för sin kompetensutveckling. Planen ska innehålla både mål och medel och utarbetas i samråd mellan läraren och arbetsledaren. Kompetensutvecklingsplanen bör revideras årligen och vara ett aktuellt dokument som beskriver och sätter målen för lärarens och skolans utveckling.

Läraryrsörjningen är den viktigaste resursfrågan under de kommande åren. Redan nu märks en stor lärarbrist och den kommer att förvärras ytterligare inom några år. Åtgärder för att motverka denna utveckling måste därför genomföras snarast. Vi utvecklar vår syn på lärarrollen i en separat motion om lärare.

5.11 Gymnasieexamen

Sverige är det enda europeiska land som saknar en gymnasieexamen. Kristdemokraterna har krävt att en gymnasieexamen ska införas för alla program och dokumentera såväl den generella som den specialiserade kunskap gymnasieeleven uppnått. Gymnasieexamen tydliggör vilket resultat och vilken kompetens eleven uppnått och är härigenom ett sätt att kvalitetssäkra utbildningen. 1 juli 2007 införs en gymnasieexamen. För gymnasieexamen ska krävas att eleven har lägst betyget godkänt i minst 90 procent av de gymnasiepoäng som fordras för en fullständig studiegång (2 250 poäng av 2 500 poäng) inklusive godkänt betyg i gymnasiearbetet.

Högskoleverket menade i sitt remissvar över utredningen att en examen också bör säkerställa att eleverna har godkänt i Svenska B alternativt Svenska som andraspråk B och Engelska A. Vidare framförde de att regeringen bör överväga att införa krav på godkänt i kärnämneskurserna matematik och samhällskunskap. Kristdemokraterna menar att lägst betyget godkänt i kärnämneskurserna och i gymnasiearbetet ska krävas för att få examen. Undervisningen i kärnämnen ska vara varierande och flexibel i förhållande till elevernas förutsättningar och behov.

5.12 Högskolebehörighet

Samtidigt som gymnasieskolan kräver att alla elever ska nå allmän högskolebehörighet upptäcker fler att den allmänna behörigheten inte är tillräcklig för att få tillgång till högskolestudier. För att bli antagen till grundläggande högskoleutbildning krävs det i flera fall att sökanden dessutom har den särskilda behörighet som kan vara föreskriven. Det är viktigt att skapa en gymnasieskola, där eleverna kan göra kompletterande val för att uppnå den särskilda behörigheten inom alla program.

Kristdemokraterna har under flera år kritiserat den så kallade grundläggande högskolebehörigheten. I vår modell ska varje program leda till en gym-

Fel! Okänt namn på

nasieexamen men innehållet i examen, framförallt karaktärsämnena, ska kunna variera utifrån programmets mål och timplan. Examen på naturvetenskapligt program innehåller till exempel självklart andra karaktärsämnen än en examen på barn- och fritidsprogrammet. Det innebär att gymnasieexamen från olika program med varierande innehåll ger behörighet till olika högskole- eller yrkeshögskoleutbildningar. En flexibel och väl utbyggd vuxenutbildning borgar för att den som efter gymnasieexamen vill ändra inriktning har goda möjligheter att göra det.

6 En gymnasieskola med valfrihet

Mångfald och valfrihet ska gälla i gymnasieskolan. Mer stöd behövs till eleverna för att de ska kunna tillgodogöra sig det utbud som erbjuds. Inte minst SYO-konsulenterna har en viktig uppgift när det gäller att vägleda eleverna.

6.1 Frisök

För Kristdemokraterna är det viktigt att gymnasieskolan ger ett rikt utbildningsutbud som svarar mot olika elevers individuella behov. För att uppfylla detta mål krävs samverkan inte minst mellan de mindre kommunerna. Det är viktigt att kommunerna i sin planering samverkar så att olika valmöjligheter för eleven finns inom rimligt avstånd. Det kan innebära att kommuner går samman i regioner som utgör ett gymnasieområde för eleverna. Exempel finns i både Göteborgsregionen, Kalmar län och Stockholms län.

Konkurrens leder till högre kvalitet. Kristdemokraterna stöder förslaget att införa frisök i hela landet i mån av plats. På så sätt skapas incitament för skolorna att locka elever från hela landet. Denna konkurrens kan leda till bättre kvalitet på undervisningen. För att inte elever ska behöva flytta land och rike runt mot sin vilja anser vi dock att det är rimligt att de elever som bor inom kommunen har företräde till hemkommunens gymnasieskola. Finns platser över bör elever från hela landet kunna antas. Kristdemokraterna kräver att så kallat frisök ska införas. En uppföljning av modellen med frisök bör göras efter tre år för att se vilka konsekvenser för enskilda kommuner som systemet gett upphov till. Vi utvecklar våra tankar i vår motion om friskolor.

6.2 Inackorderingstillägg

Gymnasiepropositionen innehöll ingen förändring av rätten till inackorderingstöd. Detta innebär att den fria sökningen riskerar att i än större utsträckning bli en klassfråga där vissa elever av privatekonomiska skäl i praktiken förvägras möjligheten att fritt söka utbildning. Kristdemokraterna anser att regeringen snarast bör initiera förändringar av inackorderingstillägget så att detta blir en statlig angelägenhet varigenom alla elever erbjuds likvärdiga

möjligheter att studera i den kommun de väljer. Vi utvecklar våra tankar i vår motion om studiestöd.

6.3 Fristående skolor

Rätten att välja skola är grundläggande i en demokrati och allt fler elever väljer en fristående skola framför en kommunal. Många fristående skolor drivs med alternativa och nyskapande pedagogiska metoder. I vissa fall kan det göra skolorna väl lämpade att ta emot elever utan studiemotivation och som av olika anledningar har svårt att klara de nationella gymnasieprogrammen. Det är dock inte tillåtet för fristående gymnasieskolor att driva det individuella programmet. Vi anser att det är en orimlig begränsning som bör tas bort. Samma sak gäller vuxenutbildningen där vi anser att också fristående aktörer ska få chansen att bidra med sitt kunnande för att skapa högre kvalitet och en större mångfald.

Vi vill också se den ökade konkurrensen mellan fristående skolor och kommunala gymnasieskolor som något positivt. En utredning från Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi har konstaterat att de fristående skolornas närvaro i en kommun även har positiva effekter på de kommunala skolornas kvalitet. Detta har sedermera styrkts i annan forskning. Kristdemokraterna ser därför fram emot en utveckling mot fler fristående skolor. I mångfalden har såväl väl fungerande kommunala skolor som fristående skolor en självklar plats. Av särskild vikt är att lösa de ekonomiska ersättningsfrågorna mellan kommunerna och de fristående gymnasieskolorna. Missnöjet gror med det ersättningssystem som idag finns. Kristdemokraterna anser att en skola som anser sig ha blivit orättvist behandlad ska ha rätt att överklaga beslut om ersättning. Denna möjlighet finns inte idag vilket hotar rättssäkerheten. Regeringen bör således återkomma med förslag till finansieringssystem i enlighet med denna princip. Kristdemokraterna anser inte heller att fristående skolor ska ha rätt att på subjektiva grunder neka behörig elev tillträde om platser finns. Vi utvecklar våra tankar i vår motion om friskolor.

6.4 Ett kristdemokratiskt krav: gymnasial lärlingsutbildning

1987/88 fanns 3 000 lärlingselever i gymnasieskolan. Hösten 1997 startade ett försök med en ny modern lärlingsutbildning som avbröts 2000. Totalt har endast 300 lärlingar deltagit i försöksverksamheten. Hösten 2002 anordnades lärlingsutbildning för sammanlagt 102 elever, varav 46 gick år 1. Dagens lärlingsutbildning tillgodoser varken elevernas behov av en relevant yrkesutbildning eller företagens behov av kvalificerad kunnig personal.

Kristdemokraterna vill behålla och utveckla lärlingsutbildning för att skapa förutsättningar som möter alla elevers olika behov. Det är angeläget att denna form får en ökad uppmärksamhet, exempelvis via yrkesvägledare i grundskolan, så att fler ges möjlighet att hitta till denna utbildningsform. En intressant

Fel! Okänt namn på

iakttagelse i en rapport¹ är att de ungdomar som fullbordat en yrkesförberedande gymnasieutbildning får det, relativt sett, bättre ekonomiskt än de som gått en teoretiskt inriktad utbildning inom gymnasieskolan. Det visar att en gedigen yrkesutbildning ökar förutsättningarna för flera att lyckas.

I proposition 2003/04:140 Kunskap och kvalitet – elva steg för utvecklingen av gymnasieskolan slog regeringen äntligen fast att en grundläggande yrkesutbildning med hög kvalitet är nödvändig för att möta såväl samhällets som individens behov. Den grundläggande yrkesutbildningen bör ge dels generella kompetenser inklusive kärnämnen, dels specialistkunskaper av en sådan omfattning att elevens kompetens svarar mot arbetslivets krav. Tanken är enligt regeringen att en gymnasial lärlingsutbildning ska utvecklas som ett ”attraktivt och valbart alternativ” inom gymnasieskolan vid sidan av den gymnasiala yrkesutbildningen.

Det är en stor besvikelse att inte ett genomarbetat förslag kring hur yrkesutbildningen kan stärkas och hur elever kan erbjudas en fullgod lärlingsutbildning med lokal utformning i nära samarbete med näringslivet fanns med i gymnasiepropositionen. Nu föreslås Skolverket få i uppdrag att utreda och lämna förslag till närmare utformning och reglering av denna lärlingsutbildning. Vad det arbetet kommer att leda fram till vet vi inte i dag, och risken är uppenbar att satsningen – trots behoven – blir mager.

Kristdemokraterna förespråkar i stället att ett nytt och särskilt lärlingsprogram inom gymnasieskolans ram med egen timplan inrättas, parallellt med den gymnasiala yrkesutbildningen. Det är viktigt för identitetsskapandet att låta dagens gymnasieelever få vara stolta över sin kunskap och över det yrke som de har valt som sin framtid. Skolan och näringslivet behöver fasta former för samverkan där effektiva arbetsmetoder, kontinuitet och engagemang är grundpelare. Lärlingsutbildningen ska ge en gedigen yrkesutbildning där kärnämnen kombineras med att karaktärsämnen lärs på företag. Fullföljd lärlingsutbildning ska ge behörighet till yrkeshögskola. Lärlingsutbildningen ska utformas i samarbete med arbetsmarknadens parter, med ett nationellt perspektiv för att skapa en god utbildning för hela samhället och den enskilde. Praktik bör varvas med teori redan första terminen. Eleven betraktas dock som elev under hela utbildningstiden. Skolan är alltså huvudman för hela utbildningen oavsett var den är förlagd. De teoretiska delarna ska knytas till praktik i möjligaste mån. Teorin ska ge goda generella baskunskaper. Fördelningen bör vara 2–3 dagar av teori respektive praktik per vecka.

Skolan svarar för handledning till kontaktpersonerna på företagen. Samarbetet byggs upp och utformas flexibelt efter lokala förutsättningar och strategier. Genom att praktiken börjar så tidigt ges stora möjligheter för eleven att bedöma om det valda yrket är det rätta. Företagen bör få ersättning från skolan för utbildning/handledning. Det är viktigt för att också små företag ska kunna ta emot lärlingar. Företagen ska sträva efter att ge eleverna en så

¹ Olofsson, Jonas, Stanfors, Maria & Östh, John: 20–24-åringarnas etableringsproblem på 1990-talets arbetsmarknad. En översikt om inaktivitet och låga inkomster, delrapport 1, Uppsala 2003.

”bred” yrkeskompetens som möjligt. Företaget ska självfallet inte tvingas anställa eleven/lärlingen vid avslutad utbildning. Det troliga är dock att många kommer att erbjudas jobb efter avslutad utbildning. Eleven/lärlingen får under sin tid som sådan en viss ersättning från företaget enligt ”lärlingsavtal” i relation till den insats som görs i produktionen, förslagsvis från och med andra året.

Utbildningen avslutas med ett yrkesprov och leder till en yrkesexamen. Alla elever med avslutad utbildning ska ha behörighet till fortsatt utbildning på yrkeshögskola och ha möjlighet att komplettera betygen för att meritera sig för akademisk högskoleutbildning. Ett sådant lärlingsprogram bör snarast tas fram.

6.5 Yrkeshögskola

Kristdemokraternas utgångspunkt är att det är dags att samla alla kvalificerade yrkesutbildningar under ett tak, i en yrkeshögskola. Då kan kvaliteten i den kvalificerade yrkeskunskapen utvecklas och en tydligare identitet skapas. Yrkeshögskolan ska lokaliseras i anslutning till de regionala högskolorna och precis som den traditionella högskolan består av längre program och kortare kurser. I en sådan modell finns alla möjligheter att skapa yrkeshögskolekurser även för pojkdominerade gymnasiala yrkesutbildningar som i dag inte leder vidare till högskolan. Vi utvecklar våra tankar i en separat motion om yrkeshögskolan.

6.6 Yrkesutbildningsdelegationen – ett stöd?

Arbetsmarknadens parter har möjlighet att utveckla former för och sluta avtal om färdigutbildning eller introduktionsutbildning vid inträde på arbetsmarknaden efter gymnasieskolan inom de sektorer av arbetsmarknaden som saknar sådana avtal. I gymnasiepropositionen presenterade regeringen förslaget att tillsätta en Yrkesutbildningsdelegation med uppgift att bland annat underlätta övergången mellan gymnasieskola och arbetsliv för att bidra till en sådan process. Tanken är enligt regeringen att en gymnasial lärlingsutbildning ska utvecklas som ett attraktivt och valbart alternativ inom gymnasieskolan vid sidan av den gymnasiala yrkesutbildningen. Yrkesutbildningsdelegationen gavs direktiv av regeringen den 27 maj 2004.

Enligt Ekonomistyrningsverket finns redan 272 myndigheter i Sverige. På fyra år har femtio nya småmyndigheter tillkommit. Det är inte fler myndigheter och utredningar svensk gymnasieskola behöver utan konkreta verktyg för att höja kunskapsnivån, stärka kvaliteten och hjälpa elever med studiesvårigheter. Kristdemokraterna menar att arbetet med att stärka yrkesutbildningen kan utföras av en befintlig myndighet på området, till exempel Skolverket. Regeringen ger också Kristdemokraterna rätt, då budgetpropositionen innehåller förslag på en förändrad myndighetsstruktur som bör träda i kraft den 1 juli 2007.

Fel! Okänt namn på

7 En gymnasieskola med trygghet

Gymnasieskolan måste anpassas till form och innehåll för att möta eleverna på rätt nivå. Målsättningen måste vara tydlig, både vad gäller utbildningsmål och möjligheter till studier eller yrkesarbete efter genomgången gymnasieutbildning.

7.1 Höjt studiemedel

Vi föreslår en höjning av studiebidraget för gymnasieelever till 1 050 kronor per månad under tio månader per år. Se även vår motion 2005/06:Ub554 Studiestödet.

7.2 Kommunernas ansvar

Kommunens uppdrag är inte i första hand att själv producera gymnasieutbildning utan att tillhandahålla ett utbildningsutbud av hög kvalitet för sina elever. Att hitta rätt, att kunna jämföra och bedöma kvalitet är viktigt för eleven och föräldrarna och det bör vara en kommunal uppgift att ge ett objektivt underlag. Kommunerna har också ett ansvar för att resurser och läromedel ställs till förfogande. Lokalerna måste vara ändamålsenliga.

7.3 Det individuella programmet

Gymnasieskolan ska möta alla elevers förutsättningar, behov och intressen. Betygen ska fortsatt vara en grund för urval till gymnasieprogram. Det är samtidigt viktigt att hitta lösningar för dem som av olika anledningar inte får plats på ett nationellt program. Vi vill därför att det individuella programmet ska finnas kvar. Emellertid är det viktigt att fortsätta utveckla de nya former för IV som provats, till exempel PRIV. Studier på Individuella programmet ska vidare framförallt motivera och förbereda för ett nationellt eller specialutformat program. På IV följer alla en individuell planering där det kan ingå teori och/eller praktik samt vägledning. I vissa fall kan studierna på IV kombineras med utbildning på ett nationellt program. Det individuella programmet garanterar att personal finns till hands för elever med behov av särskilt stöd samt för elever som av olika anledningar inte klarat behörigheten för att bli antagna i gymnasieskolan.

Ett förslag som vi också sett positivt på är att det inom de nationella programmen borde kunna finnas grupper som tillhör det individuella programmet. Eleverna kan därmed läsa karaktärsämnena på det nationella programmet samtidigt som de får stöd i kärnämnen. På så sätt får eleverna möjlighet att utvecklas socialt och kunskapsmässigt samtidigt som samhällets skyldighet att stödja i kärnämnen klagörs.

Det är likväl ett fatalt misslyckande att detta program blivit ett av de största. Det som var tänkt som en sista utväg har blivit en huvudfåra. I gymnasiepropositionen föreslogs att elever på individuella program ska ges utbildning på heltid och i en omfattning som är likvärdig med utbildning som erbjuds på nationella program. Lagregeringen av detta föreslås träda i kraft den 1 juli 2006.

7.4 Elever med behov av särskilt stöd

Elever är olika. Olika intressen och begåvningar bidrar till mångfald. Elever med behov av särskilt stöd har en laglig rätt att få det stöd de behöver och gymnasieskolan måste bli bättre på att tillgodose dessa elevers behov. Den nuvarande tillgången till speciallärare är otillräcklig vilket drabbar de studiesvaga eleverna. Individuella studieplaner, stöd- och specialundervisning måste utnyttjas i större utsträckning. Elever med olika funktionshinder ska beredas möjligheter till gymnasieutbildning på likvärdiga villkor. Så är det inte alltid i dag.

Vi vill i detta sammanhang också uppmärksamma gymnasiesärskolans betydelse. Gymnasiesärskolan bygger på den obligatoriska särskolan och vänder sig till ungdomar som inte kan gå i gymnasieskolan därför att de har en utvecklingsstörning. Den ska utifrån varje elevs förutsättningar fördjupa och utveckla kunskaper som en förberedelse för ett meningsfullt vuxenliv i arbete, boende och fritid. Vi utvecklar våra tankar i en separat motion. Vi utvecklar våra tankar i motionen om elever i behov av särskilt stöd.

7.5 Modersmålsundervisning

Modersmålet är det första språk vi lär, i ett nära samspel med våra föräldrar, andra personer i närmiljön och det omgivande samhället. Det är starkt knutet till känslor och upplevelser. Genom modersmålet får vi tillgång till det egna kulturarvet och därigenom utvecklar vi en tydlig identitet och självkänsla. En tydlig identitet är särskilt viktigt, för barn som invandrat från ett annat land. I mötet med en ny kultur är den egna självkänslan avgörande för förståelsen och viljan att acceptera det nya. Forskningen visar också entydigt att god kunskap i modersmålet är nödvändig vid inläringen av ett nytt språk. Bäst resultat uppnås om barnet redan från mycket unga år aktivt får utveckla och träna både sitt modersmål, och det nya språket.

Idag finns möjlighet att läsa modersmål även i gymnasiet men eftersom rättigheten är begränsad till att gälla under maximalt sju år har de flesta inte längre rätt till modersmålsundervisning i gymnasiet. De som läser modersmål där kan göra det som utökad program, individuellt val eller som ersättning för undervisning i annat modernt språk (dock ej svenska eller engelska). En brist i systemet är att om språket läses som språkval (moderna språk), vilket inte kräver några förkunskaper, ger det fler poäng än om det läses som modersmål, vilket kräver ett betyg i modersmålet från nian. Av taktiska skäl är det

Fel! Okänt namn på

alltså bättre att om möjligt läsa språket som modernt språk eftersom det ger fler poäng. Det är en orimlighet som måste justeras. Självklart bör undervisningen i modersmål ge lika många poäng som undervisning i moderna språk.

7.6 Elevhälsan

Många frågor under ungdomstiden handlar om livets mening, att räcka till och att hitta sig själv. Att hjälpa eleverna att hitta rätt är en naturlig del av undervisningen, men det är av största vikt att elevhälsan, skolsköterskor och kuratorer med flera, också får en nyckelfunktion i framtidens skola. Under krisåren på 1990-talet drabbades ofta elevvården hårt av nedskärningar. Det innebär att lärarna fick bära ett allt större ansvar för socialt arbete i avsaknad av annan personal. I en tid då allt fler barn och unga drabbas av psykisk ohälsa är det viktigt att det finns personal som tidigt kan se att något håller på att gå snett och sätta in förebyggande åtgärder. Elevvården bör få större möjligheter att arbeta med förebyggande hälsovård. Psykiskt och fysiskt välbefinnande är av avgörande betydelse för lärandet och det är därför viktigt att alla kommuner inventerar behovet av elevvårdspersonal. Det möjliggörs med det kristdemokratiska budgetförslaget som ger större resurser och därmed möjligheter för kommunerna att åtgärda det som varit eftersatt.

7.7 Sex- och samlevnadsutbildning

När Skolverket 1999 granskade sex- och samlevnadsundervisningen visade det sig att rektors styrning och samordning är avgörande för att alla elever ska få tillgång till en bra och varierad undervisning. Alla elever fick någon form av sex- och samlevnadsundervisning men tonvikten låg på kropp och biologi och mindre på manlig/kvinnlig identitet. Kristdemokraterna vill understryka vikten av att sex- och samlevnadsundervisningen verkligen blir av i tillämpliga delar inom ramen för olika ämnen. Denna får inte enbart fokusera på den biologiska dimensionen. Ämnet behöver behandlas i till exempel biologi-, naturkunskaps-, religionskunskaps- och svenskämnen för att eleverna ska få en helhetssyn. Inte minst handlar det om att låta värdegrunden genomsyra undervisningen och motverka stereotypa föreställningar om människor. Gymnasiet måste bidra till att eleverna får bästa möjliga förutsättningar att utvecklas till mogna människor som känner sig trygga. Det implicerar ett avståndstagande mot fördomar och till exempel homofobi.

7.8 ANT-utbildning

Under det senaste året har oroande siffror presenterats rörande barns och ungdomars inställning till alkohol, narkotika och tobak. Undersökningar och rapporter visar att alltfler ungdomar röker (ökningen är störst bland flickor), konsumerar stora mängder alkohol och prövar narkotika. I en ungdomsunder-

sökning som genomfördes år 2003 uppgav 17 procent av de tillfrågade svenska ungdomarna mellan 16 och 24 år att de någon gång använt narkotika. Mer än var fjärde niondeklassare dricker sig regelbundet berusad. Sedan motsvarande undersökning gjordes för fem år sedan har siffrorna ökat markant. Detta visar att tillgången på droger och alkohol har ökat samt att inställningen till framför allt narkotika förändrats. Samhället har intagit en mer drogliberal inställning vilket naturligtvis även påverkar ungdomar. Utvecklingen är mycket oroande och vi anser att skolorna måste ta ett större ansvar och förbättra sin ANT-undervisning. Ungdomars inställning till droger kan inte påverkas enbart genom kunskap. Istället måste skolan ta sig tid att föra samtal och diskussioner med eleverna om droger och deras effekter för den enskilde och för samhället. Kompetensen hos ungdomsmottagningar och skolhälsovård borde bättre tas tillvara vid denna typ av undervisning.

7.9 Elevinflytande

Skolans uppgift är att förmedla kunskap men också att överföra samhällets grundläggande värderingar till eleverna. För att fostra demokratiska medborgare och om eleverna ska få en tilltro till demokratin måste skolarbetet ske utifrån demokratiska principer och genom att eleverna är delaktiga.

Elevinflytande ställer krav på bland annat information och organisation. Kristdemokraterna menar att en lagstadgad miniminivå av elevinflytande bör införas. Dagens lagutformning stadgar endast att elevinflytande ska finnas, inte i vilken omfattning eller på vilket sätt. Det är därför nödvändigt att någon form av konkretisering sker. I samband med genomförandet av förändringarna i gymnasieskolan finns möjlighet att tydligare reglera och därmed stärka elevernas inflytande. Dessa möjligheter bör tas tillvara. Skolverket bör dessutom ges uppgiften att utarbeta måldokument för elevinflytandet på gymnasieskolan samt att som tillsynsmyndighet ansvara för en utökad kontroll av elevinflytandets tillämpning i skolorna.

Ett fungerande elevinflytande måste också organiseras på ett sådant sätt att det blir praktiskt möjligt att klara av. På de skolor där klasserna avskaffas måste till exempel speciella lösningar som ersätter klassråden komma till stånd. Skolan måste också ge eleverna möjlighet att utse representanter med stort förtroende. Att utse ”frivilliga representanter” första dagarna på terminen går i motsatt riktning. Praktiska möjligheter till att medverka i elevråd måste finnas. Tid för elevrådsarbete får inte redovisas som frånvarotid i elevernas slutbetyg. Elevrådsarbete bör i stället redovisas i betyget som meriterande för eleven. Elevrådet ska etableras som en naturlig samarbetspartner till skolläring. Även om vi menar att vuxengrupperna bör vara i majoritet i skolans styrelser, anser vi att eleverna ska finnas med på ett naturligt sätt när det gäller till exempel att utarbeta budgeten och rådgivning vid tjänstetillsättningar.

I Sverige finns idag ett levande föreningsliv vilket ger många ungdomar möjlighet att lära sig mer om demokrati, ansvar och att ta egna initiativ. Samtidigt spelar många föreningar en viktig roll i samhället genom att uppmärksamma och driva exempelvis miljöfrågor. För att tillvarata unga människors

Fel! Okänt namn på

engagemang bör elever inom ramen för det individuella valet ges möjlighet att ingå i exempelvis volontärverksamhet.

En elevundersökning påvisar behovet av ett förtydligande av lagen om elevinflytande för att få en mer aktiv elevmedverkan på gymnasieskolorna, och efterlyser främst möjlighet att kunna påverka sin egen och gruppens undervisningssituation. Skolverket bör ges uppdraget att utarbeta planer för elevinflytande byggda på mål och delmål som kan utvärderas efter elevernas ökade mognadsgrad.

7.10 Nollning

Problemen med så kallad nollning har uppmärksammats i flera fall under senare år. Det är inte acceptabelt att kränkande former av nollning får förekomma utan att vuxenvärlden säger ifrån och reagerar. Ofta tar sig dessa kränkningar uttryck i sexuella trakasserier. Inte minst mot flickor som i flera fall har varit tvungna att offentligt klä av sig mot sin vilja. Grupptryycket i dessa sammanhang är mycket stort, varför det är naivt att tala om fri vilja. Därmed inte sagt att nya elever (s.k. nollor) på en skola inte ska välkomnas med olika evenemang och fester. Det är ett viktigt inslag för att komma in i den studiesociala miljön. All form av nollning med kränkande inslag måste förbjudas.

7.11 Mobbning

Mobbning är ett trauma som tusentals och åter tusentals elever dagligen upplever. Det riskerar att slita sönder dem inifrån, radera självkänslan och i det långa loppet leda till destruktiva beteenden. I grunden handlar mobbning om brist på empati och inlevelseförmåga i andra människors situation.

I dag slås många elever och också vuxna ut av mobbningen. Detta hänger delvis samman med att goda värderingar inte fått prägla skolan. Den otrygghet som i värdenutralitetens namn drabbat skolan måste bekämpas. Trots genomförda projekt mot mobbning och värdegrundsåret 1999 ligger mobbningsfrekvensen på svenska skolor kvar på ungefär samma nivå som tidigare.

Kristdemokraterna anser att en nolltolerans mot mobbning ska råda. En förutsättning är ett genomtänkt arbete med värdegrundsfrågorna. Lärare och övrig personal ska också vara skyldiga att rapportera om vålds- och mobbningsituationer till rektorn. Vidare ska en skola kunna splittra grupper som mobbar och kränker andra elever. Detta kan tillsammans med tydliga och förutbestämda sanktioner, ökad vuxennärvaro och ett tydligt långsiktigt arbete mot mobbning både när det gäller regelverk, lagstiftning och genomförande leda till att nollvisionen mot mobbning blir verklighet. Av särskild betydelse är att främja jämställdhet och motverka mobbning av sexuell karaktär. Vi utvecklar vår politik mot mobbning i motionen Arbetsro och trygghet i skolan.

7.12 Ansvarskontrakt ger trygghet

Skolan finns till för eleverna. Där ska eleverna tillägna sig kunskap som gör dem rustade för att möta livet som vuxna. Varje elev har unika förmågor och förutsättningar. Skolans ansvar är att möta och stödja varje elev utifrån hans eller hennes förutsättningar och ge kunskaper på vägen mot vuxenlivet. Men eleven har också ett ansvar för att aktivt delta i undervisningen och göra sitt bästa.

Kristdemokraterna ser det gemensamma ansvaret för studierna som en naturlig utgångspunkt. För att eleverna ska lyckas krävs insatser från eleven, skolan och hemmen. Det är ett delat ansvar där alla parter måste hjälpas åt för att främja den enskilde elevens kunskapsmässiga, sociala och individuella utveckling. Det gemensamma ansvaret och vilka delar som konkret åligger respektive part bör utformas i en skriftlig och årlig överenskommelse, ett ansvarskontrakt. När eleven blivit myndig ska kontraktet signeras av eleven och skolan.

Vi anser att föräldrarna är en viktig resurs också på gymnasiet, inte minst gäller detta elevens behov av vuxenkontakt och personligt stöd och uppmuntran. Precis som i lägre årskurser får elever med ett starkt stöd hemifrån och föräldrar som engagerar sig i arbetet bättre resultat. Därför är det viktigt att föräldrarna får god information om vad som händer i skolan och om sina ungdomars uppförande och resultat. Om en elev är frånvarande från undervisningen ska det vara en självklarhet att föräldrarna underrättas. Många gymnasieskolor måste förbättra sitt samarbete med föräldrarna och öppna för samverkan. Föräldrar måste få känna att de är en resurs och att de har ett delat ansvar för hur det går för deras ungdomar.

Elevens utveckling bör följas upp under regelbundna samtal mellan skolan, eleven och föräldrarna under hela gymnasietiden. Dessa utvecklingssamtal är viktiga både för att ge eleverna det stöd de behöver och för att ge dem inflytande över studiernas utformning. Som ett stöd för samtalen finns den individuella studieplanen. För att se till att de individuella studieplanerna fungerar bör regeringen uppdraga till Skolverket att i sitt kvalitetsuppföljningsarbete granska förekomsten av dessa. Studieplanerna kan ses som ett steg på vägen mot införande av det ansvarskontrakt som Kristdemokraterna förespråkar.

7.13 Trygghet och arbetsro i skolan

Under hösten 2004 presenterades två stora nationella undersökningar på skolans område. PISA 2003 och TIMMS. Båda undersökningarna fokuserade på elevernas kunskaper i olika ämnen men jämförde även andra faktorer i elevernas arbetsmiljö som har betydelse för inläringen. För svensk del var resultatet nedslående. I båda undersökningarna var de svenska resultaten påfallande negativa när det gällde ordningen i skolan. En större andel elever i Sverige går i skolor där oro och störande ljud förekommer på lektionerna jämfört med OECD-länderna i genomsnitt. Sen ankomst, skolk och svordomar är vanligast bland svenska elever. Sverige hör också till de länder där skadegö-

Fel! Okänt namn på

relse och stöld är förhållandevis vanligt förekommande. Även lärarförbunden presenterade i våras en undersökning där det konstaterades att 43 procent av lärarna måste ägna betydande lektionstid varje dag för att skapa trygghet och studiero.

Saknas arbetsro är det svårt för en elev att ta till sig kunskap. Det finns gott om exempel på att elever lämnar skoldagen med huvudvärk för att ljudvolymen varit för hög i klassrummet. Vidare finns många exempel på att elever kommer och går litet som de själva behagar utan att någon vuxen reagerar eller på att elever utan anledning uteblir från lektionen. Den typen av beteende måste skolan stävja dels för att det skapar dålig arbetsro, dels för att ett sådant beteende i längden är demoraliserande.

Det måste vara självklart att elever, lärare och annan personal i skolan bemöter varandra med respekt och tillit och att varje individ känner sig sedd och uppskattad. Skolan ska ha tydliga regler som är väl förankrade hos alla som verkar i skolan. Först då kan den skolmiljö grundläggas som är nödvändig för att eleverna ska kunna känna sig trygga och lära sig. Utan gemensamma regler och förhållningssätt uppstår lätt kaos. Detta gäller såväl i klassrummet och på skolgården som på en fotbollsplan eller i rättssamhället i stort. Därför är det viktigt med en gemensam värdegrund men också att vuxenvärlden reagerar mot oacceptabla beteenden och att gemensamma regler och förhållningssätt finns liksom sanktioner om dessa bryts. Kristdemokraterna anser att det ska vara ett krav för varje skola att ha nedskrivna regler och uppgifter om vilka sanktioner som gäller om man bryter mot dem. Vi utvecklar våra tankar i en motion om trygghet och arbetsro i skolan.

7.14 Skolledning

Skolledarens roll är avgörande för både skolans klimat och resultat. Att skapa ett klimat i skolan där både ungdomar och vuxna möts med respekt och respekterar andra, där medmänsklighet ses som naturligt och eftersträvanvärt och lusten att lära stimuleras är rektorernas viktigaste uppgift. Rektorn måste få skolan att arbeta mot samma mål och varje lärare och elev att känna sig som en viktig person i det arbetet.

Det är nödvändigt att varje gymnasieskola leds av personer som har god kännedom om ungdomars utveckling och ett stort pedagogiskt kunnande. Personalen bör kunna förvänta sig att rektorn har en pedagogisk utbildning som minst motsvarar utbildningen hos dem han eller hon ska leda. Rektorer måste också ha goda ledaregenskaper så att de i verklig mening kan vara ledare för skolans såväl pedagogiska som administrativa verksamhet. Det är dock viktigt att inte det pedagogiska ledarskapet får stå tillbaka för en ökande börda av administrativa uppgifter. Fler administrativa uppgifter bör utföras av andra än rektorn. Eftersom rektor ska finnas mitt i verksamheten får inte ansvarsområdet vara större än att han/hon kan vara väl förtrogen med denna. I skolledningen kan rektor kompletteras av ledare med särskilt ansvar för ekonomiska och andra administrativa uppgifter. För att ytterligare utveckla rektorsrollen föreslår Kristdemokraterna att skolledarutbildningen ses över. En

rektor ska för att anställas som rektor i gymnasieskolan ha en särskild rektors-examen från nämnda skolledarutbildning. Vi utvecklar resonemanget i vår motion Ledande lärare.

8 Skolans organisation

Politikernas kunskaper om gymnasieskolan måste stärkas. Resultatansvar och befogenheter som delegeras till rektor är ofta otillräckliga. Det fria utrymmet är starkt kringskuret, inte minst vad gäller ekonomiska frågor. I läroplanen uttalas rektors uppgifter tydligt. Huvudmannen, kommunen, har det yttersta ansvaret och rektors kommunala uppdragsgivare måste skapa förutsättningar, så att rektor kan utöva ledning och styrning mot uppställda mål. För att förbättra rektors möjligheter är det viktigt att rektors roll förtydligas genom direkt lagstadgat ansvar.

Dessutom anser vi att lokala styrelser för gymnasieskolan, där elever, föräldrar, lärare och övrig personal ingår, i högre grad ska kunna tillsättas. Dessa styrelser kan spela en viktig roll för att öka det omgivande samhällets delaktighet i skolans utveckling. Vi säger nej till styrelser med elevmajoritet.

8.1 Genomförande, uppföljning och utvärdering

Efter riksdagens beslut om förändringarna i gymnasieskolan vidtog naturligt nog ett omfattande arbete att genomföra de åtgärder som beslutats, kallat GY07. Förändringarna bör följas upp ur såväl kvalitativ som ekonomisk synvinkel. Regeringen bör därför uppdra till Skolverket att göra en uppföljning av såväl de kvalitativa som de ekonomiska effekterna av förändringarna. Dessa uppföljningar ska återredovisas till riksdagen.

Det är också angeläget att förändringar följs upp och utvärderas i förhållande till de mål som gäller för gymnasieskolan. Vid genomförandet av de förändringar av gymnasieskolan som föreslås i propositionen är det nödvändigt att finansieringsprincipen följs. Kommunernas redan ansträngda ekonomi får inte drabbas ytterligare genom statsmakternas beslut.

Stockholm den 27 september 2005

Torsten Lindström (kd)

Inger Davidson (kd)

Dan Kihlström (kd)

Ulrik Lindgren (kd)

Rosita Runegrund (kd)

Gunilla Tjernberg (kd)

Sven Brus (kd)

Kenneth Lantz (kd)

Chatrine Pålsson (kd)

Olle Sandahl (kd)